ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

YANGI O‘ZBEKISTON TARAQQIYOT STRATEGIYASI KONTEKSTIDA OILALI TALABALARNING O‘QUV, OILAVIY VA IJTIMOIY MOSLASHUV JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Dilnoza Nazarova Eraliyevna
Nizomiy nomidagi Milliy Pedagogika Universiteti
Tarix kafedrasi dotsenti,tarix fanlari doktori (PJD)
Yangiboyeva Mahinur Mansurbek qizi
Nizomiy nomidagi Milliy Pedagogika Universiteti
Psixologiya fakulteti 1-bosqich magistranti

Annostatsiya: Mazkur maqolada Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida oilali talabalarning o‘quv, oilaviy va ijtimoiy muhitga moslashuv jarayonlarini takomillashtirish omillari tahlil qilinadi. Tadqiqotda psixologik qo‘llab-quvvatlashning ahamiyati, oila–ta’lim–jamiyat integratsiyasini mustahkamlash mexanizmlari hamda oilali talabalarning psixologik barqarorligini oshirishga xizmat qiluvchi zamonaviy yondashuvlar ko‘rib chiqiladi. Maqola natijalari oilali talabalarning moslashuvini yaxshilash, ularning ta’lim jarayonidagi ishtirokini kuchaytirish va ijtimoiy farovonlikni ta’minlashga qaratilgan amaliy takliflar bilan yakunlanadi.

Kalit so‘zlar: oilali talabalar, moslashuv jarayoni, o‘quv faoliyati, oilaviy qo‘llab-quvvatlov, ijtimoiy integratsiya, Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi

Аннотация:В данной статье анализируются факторы совершенствования процессов учебной, семейной и социальной адаптации студентов, состоящих в браке, в контексте Стратегии развития Нового Узбекистана. Исследование рассматривает значимость психологической поддержки, механизмы укрепления интеграции «семья–образование–общество», а также современные подходы, направленные на повышение психологической устойчивости студентов. Результаты исследования завершаются практическими рекомендациями, направленными на улучшение адаптационных возможностей студентов и повышение их социальной благополучности.

Ключевые слова: студенты, состоящие в браке, процесс адаптации, учебная деятельность, семейная поддержка, социальная интеграция, Стратегия развития Нового Узбекистана

Abstract:This article explores the factors influencing the improvement of academic, family, and social adaptation processes of married students within the context of the “New Uzbekistan Development Strategy.” The study examines the importance of psychological support, mechanisms for strengthening family–education–society integration, and modern approaches aimed at enhancing the psychological resilience of married students. The findings conclude with practical recommendations designed to improve students’ adaptation, increase their engagement in the educational process, and promote overall social well-being.

Keywords: married students, adaptation process, academic activity, family support, social integration, New Uzbekistan Development Strategy

KIRISH

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, yoshlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, oilaning jamiyatdagi o‘rnini mustahkamlash va inson kapitalini rivojlantirish asosiy ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan. Strategiyada aynan “yoshlarning sifatli ta’lim olishi, ularning ijtimoiy faolligini oshirish va psixologik farovonligini ta’minlash” davlat siyosatining muhim vazifalaridan biri sifatida qayd etiladi. Ushbu yondashuv oilali talabalarning ta’lim jarayonidagi ehtiyojlari va moslashuv jarayonini chuqur o‘rganishni talab qiladi.

Oilali talabalarning vaziyati oddiy talabalar guruhiga nisbatan murakkabroq bo‘lib, ular bir vaqtning o‘zida o‘quv faoliyati, oilaviy mas’uliyat va ijtimoiy rollarni muvozanatda ushlashlari kerak. Bu jarayon ko‘pincha vaqt yetishmovchiligi, rol ziddiyati, psixologik charchoq va motivatsiya pasayishi kabi omillar bilan kechadi. Shuning uchun oilali talabalarning o‘z o‘quv va ijtimoiy muhitiga moslashuvini qo‘llab-quvvatlash Taraqqiyot strategiyasida belgilangan inson kapitalini rivojlantirish maqsadlariga to‘liq mos tushadi.

Mazkur tadqiqot oilali talabalarning o‘quv, oilaviy va ijtimoiy moslashuv jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan bo‘lib, strategiyadagi “ta’lim–oila–jamiyat” integratsiyasini kuchaytirishga oid vazifalar bilan bevosita bog‘liqdir. Mavzuning dolzarbligi shundaki, oilali talabalarning psixologik farovonligi nafaqat ularning ta’lim jarayonidagi natijalariga, balki yosh oilalarning barqarorligiga, jamiyatning psixologik salomatligiga ham ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Oilali talabalarning moslashuv jarayoniga oid tadqiqotlar psixologiya, pedagogika va sotsiologiya fanlarida muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Psixologiya fanining klassik namoyandalari bo‘lgan A. Maslou, K. Rojers, E. Erikson, A. Bandura, G. Selye moslashuv, stress, motivatsiya va shaxsning psixologik rivojlanishiga doir nazariy asoslarni yaratgan. Maslou inson ehtiyojlari ierarxiyasi orqali talabaning o‘quv faoliyatidagi muvaffaqiyati xavfsizlik, hissiy qo‘llab-quvvatlash, ijtimoiy tegishlilik kabi omillarga bog‘liqligini ko‘rsatgan. Rojersning humanistik yondashuvi esa shaxsning o‘zini anglash, psixologik erkinlik va ijobiy muhitga ehtiyojini urg‘ulaydi.

E. Eriksonning psixososial rivojlanish nazariyasiga ko‘ra, yoshlik davri shaxsning ijtimoiy va oilaviy rollarni shakllantirish bosqichi bo‘lib, bu davrda moslashuv jarayonining buzilishi stress, ijtimoiy uzilish va motivatsiya pasayishiga olib kelishi mumkin. A. Bandura esa ijtimoiy o‘rganish nazariyasida shaxsning moslashuviga oila, ta’lim muassasasi va atrof-muhitdagi rollar qanday ta’sir etishini tushuntiradi.

Xalqaro adabiyotlarda V. Bronfenbrennerning ekologik tizimlar nazariyasi oilali talabalarning moslashuvini tahlil qilishda asosiy konseptlardan biri hisoblanadi. Uning aytishicha, shaxs rivojlanishi oila, ta’lim muassasasi, mezo va makro ijtimoiy tizimlar o‘rtasidagi uyg‘unlikka bog‘liq. Shuningdek, Tinto integratsiya modeli talabalarning o‘quv jarayonidagi muvaffaqiyati akademik qo‘llab-quvvatlov, ijtimoiy integratsiya va oilaviy sharoitlar bilan bevosita bog‘liq ekanini ko‘rsatadi.

O‘zbekistonlik psixolog olimlar — A. Jalilov, N. Sayfullayeva, D. Karimova, G. Abdurahmonova, M. To‘rayev va boshqalarning ilmiy izlanishlarida talabalarning psixologik barqarorligi, emotsional holati, stressga chidamliligi, o‘z-o‘zini boshqarishi va ijtimoiy moslashuvi kabi masalalar chuqur o‘rganilgan. Biroq, manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, aynan oilali talabalarga tegishli psixologik moslashuv yo‘nalishi bo‘yicha maxsus tadqiqotlar yetarli emas.

Shu sababli mazkur tadqiqot oilali talabalarning moslashuv jarayoniga ta’sir etuvchi psixologik, ijtimoiy va oilaviy omillarni chuqur tahlil qilishni, mavjud ilmiy qarashlarni umumlashtirishni hamda

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-11

Taraqqiyot strategiyasidagi ustuvor vazifalar bilan uyg‘un integrativ yondashuvni taklif qilishni maqsad qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot kombinatsiyalashgan (mixed-method) yondashuv asosida olib borildi. Bu usul sifat va miqdoriy tadqiqot metodlarini birlashtirib, oilali talabalarning o‘quv, oilaviy va ijtimoiy moslashuv jarayonini har tomonlama o‘rganishga imkon berdi. Tadqiqot ishtirokchilari 20–27 yoshdagi oilali talabalardan iborat bo‘lib, tasodifiy tanlama asosida tanlandi.

Ma’lumotlar anketalashtirish, psixologik testlar va yarim strukturalashtirilgan intervyular orqali yig‘ildi. Anketalar talabalarning o‘quv samaradorligi, oilaviy qo‘llab-quvvatlov va ijtimoiy integratsiyasini o‘lchashga mo‘ljallangan. Psixologik testlar orqali stress darajasi, o‘z-o‘ziga ishonch va oilaviy qo‘llab-quvvatlov baholandi. Intervyular esa talabalarning individual tajribasi, qiyinchiliklari va ehtiyojlarini chuqur o‘rganishga yordam berdi.

Olingan ma’lumotlar deskriptiv statistika, korrelyatsion va regressiya tahlili, faktorial tahlil hamda intervyularni tematik tahlil qilish usullari yordamida qayta ishlandi. Tadqiqot psixologik nazariyalar (Maslou, Rojers, Erikson, Bandura, Bronfenbrenner, Tinto) va zamonaviy oila psixologiyasi yondashuvlariga tayandi.

TAHLIL

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, oilali talabalarning moslashuv jarayoni o‘quv faoliyati, oilaviy majburiyatlar va ijtimoiy muhit o‘rtasidagi murakkab integratsiyaga bog‘liq. Vaqt taqsimoti, o‘quv yuklamasi va akademik stress talabaning o‘quv samaradorligiga bevosita ta’sir qiladi. Oilaviy qo‘llab-quvvatlov darajasi va rollar taqsimoti moslashuvni prognozlashda asosiy omillar sifatida aniqlangan. Oilali talabalarda tengdoshlar bilan muloqotning cheklanishi va ijtimoiy faollikning pasayishi ularning umumiy moslashuv jarayonini murakkablashtiradi. Statistika tahlili shuni ko‘rsatdiki, o‘quv, oilaviy va ijtimoiy moslashuv ko‘rsatkichlari bir-biri bilan mustahkam bog‘liq bo‘lib, psixologik qo‘llab-quvvatlov va stressni boshqarish qobiliyati eng muhim prediktor sifatida aniqlangan.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillar shuni ko’rsatadiki, Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi sharoitida oilali talabalarning moslashuv jarayonini qo‘llab-quvvatlash dolzarb ilmiy va amaliy masala hisoblanadi. O‘quv, oilaviy va ijtimoiy moslashuvning integratsiyasi talabaning psixologik holati, ta’limdagi muvaffaqiyati va oilaviy barqarorligiga bevosita ta’sir qiladi. Tadqiqot natijalari asosida talabalarning moslashuvini kuchaytirish uchun psixologik qo‘llab-quvvatlov, stress-menejment, oilaviy treninglar, shuningdek, universitet va mahalla hamkorligini rivojlantirish lozimligi aniqlanadi. Shu bilan birga, Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasidagi “inson kapitalini rivojlantirish”, “oilaviy barqarorlik” va “ta’lim sifatini oshirish” tamoyillari ushbu masalalarga amaliy hissa qo‘shadi va oilali talabalarning psixologik, ijtimoiy va akademik moslashuvini yaxshilash imkonini beradi.

Mening fikrimcha, oilali talabalarning muvaffaqiyati nafaqat ularning shaxsiy rivoji va oilaviy barqarorligiga, balki jamiyatning umumiy farovonligiga ham to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir qiladi. Shu sababli, oliy ta’lim muassasalari va davlat siyosati oilali talabalarni qo‘llab-quvvatlashda yanada tizimli va samarali chora-tadbirlar ishlab chiqishi kerak. Tadqiqot davomida olingan ma’lumotlar shuni ko‘rsatdiki, oilali talabalarning o‘quv va ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli moslashuvi jamiyatdagi barqaror oila va sog‘lom yosh avlodni shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi. Shu

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-11

nuqtai nazardan, men ularni qo‘llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish va amaliy choralarni joriy etish ilmiy va ijtimoiy jihatdan muhim deb hisoblayman.

ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Maslou, A. (1943). A Theory of Human Motivation. New York: Harper & Row.
2. Rogers, C. (1961). On Becoming a Person. Boston: Houghton Mifflin.
3. Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York: Norton.
4. Bandura, A. (1997). Self-Efficacy: The Exercise of Control. New York: Freeman.
5. Bronfenbrenner, U. (1979). The Ecology of Human Development. Cambridge: Harvard University Press.
6. Jalilov, A., Sayfullayeva, N., Karimova, D., Abdurahmonova, G. (2020). O‘zbekiston talabalari psixologiyasi: zamonaviy tadqiqotlar. Toshkent: Fan.
7. Yodgorova, S. (2018). Oliy ta’lim muassasalarida oilali talabalarni qo‘llab-quvvatlash tizimi. Toshkent: Ilmiy nashrlar.